

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
71 - 59/15
Београд

дел. бр. 25701 датум: 03. 7. 2015.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА ПРЕПОРУКА НПМ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ
ПОСТУПАЊА ПРЕМА МИГРАНТИМА/ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Извештај о посети Аеродрому „Никола Тесла“

Београд, јун 2015. године

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОСЕЋЕНЕ ИНСТИТУЦИЈЕ	Станица граничне полиције Београд на Аеродрому „Никола Тесла“ и Аеродром „Никола Тесла“
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење спровођења препорука НПМ за унапређење поступања према мигрантима/тражиоцима азила у Републици Србији (бр. препоруке: 75-6/14)
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у сарадњи са удружењем Београдски центар за људска права
ДАТУМ ПОСЕТЕ	29. јун 2015. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена телефонским путем
ТИМ ЗА ПОСЕТУ	<p>Вођа тима: Милош Јанковић, <i>заменик Заштитника грађана</i></p> <p>Чланови тима Јелена Унијат, <i>Стручна служба Заштитника грађана</i> Јелена Јелић, <i>Стручна служба Заштитника грађана</i> Драган Божовић, <i>Београдски центар за људска права</i> Душан Покушевски <i>Београдски центар за људска права</i> Катарина Голубовић <i>Комитет правника за људска права</i></p>

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски службеници Станице граничне полиције Београд на Аеродрому „Никола Тесла“ и представници Аеродрома „Никола Тесла“ остварили су пуну сарадњу са тимом НПМ, пружили све тражене информације и омогућили несметан увид у тражену документацију.

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Дијалог, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународну мрежу помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, Заштитник грађана је надлежним органима упутио препоруку бр. 75-6/14 од 10.02.2014. године. Наиме, испитујући законитост и правилност поступања, као и примену важећих стандарда према тражиоцима азила, односно нерегуларним мигрантима затеченим на територији Србије, НПМ је уочио да органи јавне власти нису установили системски приступ који омогућује ефикасно поступање у складу са важећим прописима и међународним стандардима у области азила и миграција.

1 „Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011.

2 Потписан 12. децембра 2011. године.

3 Објављен је 29. децембра 2011. године у „Службеном гласнику Републике Србије“.

ТОК ПОСЕТЕ

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ СТАНИЦЕ ГРАНИЧНЕ ПОЛИЦИЈЕ

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је разговором са командиром Станице граничне полиције на Аеродрому „Никола Тесла“ мр Слободаном Ђопићем, замеником командира Борком Папићем и представником Одсека за сузбијање прекограничног криминала, илегалних миграција и трговине људима у оквиру ове Станице граничне полиције Борисом Трутином. Том приликом је указано на мандат НПМ, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и представљен је план посете Аеродрому „Никола Тесла“. Представници Станице граничне полиције представили су Станицу у општим цртама и указали на основне проблеме са којима се суочавају у раду.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК ПРОСТОРИЈА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ И СМЕШТАЈ ЛИЦА

Након уводног разговора са руководством Станице граничне полиције на Аеродрому „Никола Тесла“, извршен је обилазак просторија за задржавање у оквиру ове Станице и просторије Аеродрома у којима се смештају странци који не испуњавају услове за улазак и нису тражили азил.

ФАЗА III: УВИД У ДОКУМЕНТАЦИЈУ И РАЗГОВОР СА СЛУЖБЕНИМ ЛИЦИМА

Извршен је увид у документацију која се односи на поступање према нерегуларним мигрантима и тражиоцима азила. У свим посећеним објектима обављени су разговори са затеченим полицијским службеницима и особљем Аеродрома, који су чланове тима НПМ информисали о начину рада, као и о проблемима са којима се суочавају у раду.

ФАЗА IV: МОНИТОРИНГ ПОСТУПАЊА ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА ПРЕМА ПУТНИЦИМА КОЈИ ДОЛАЗЕ СА РИЗИЧНИХ ДЕСТИНАЦИЈА

Чланови НПМ тима су надгледали поступање полицијских службеника приликом контроле путника који улазе у транзитну зону на гејту са дестинације Абу Даби.

1. Увод

У уводном излагању, командир Станице граничне полиције Београд на Аеродрому „Никола Тесла“ у Београду истакао је да аеродром мора поштовати безбедносне прописе и међународне прописе и истовремено заштиту људских права. Указао је да постоји пројекат *MARRI centre* (који су основале Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија, Црна Гора и Србија, а придружиле се Бугарска, Молдавија и Румунија) којим је успостављена сарадња командира полицијских станица на међународним аеродромима. Сарадња се заснива на размени информација тако што се на недељном нивоу врши табеларни пресек миграција.

2. Контрола путника и провера идентитета

Према наводима командира, преко Аеродрома „Никола Тесла“ одређени број страних држављана покушава да дође до земаља Европске уније или да уђе у Републику Србију, а да при томе не испуњавају услове за улазак (имају фалсификоване путне исправе, немају потребне визе итд.). У 2014. години укупно је било 1.126 ових лица, а од почетка 2015. године до 27. јуна 2015. године 561 лице. У 2014. години највише је било држављана Туниса (379), Турске (250), Нигерије (55) и Кубе (28), а у првој половини 2015. године држављана Турске (214), Туниса (53), Ирака (28) и Кубе (21). Међу земљама из којих су допутовали предњаче Турска (више од пола), Тунис, Русија, Либан, Грчка, Кипар, Катар и Саудијска Арабија.

У 2014. години од укупног броја ових лица било је 202 жене, а у првој половини 2015. године 133 жене. Број малолетника у 2014. години је 62, а у првој половини 2015. године 79 (сви малолетници су били у пратњи).

Током посете, у току надгледања процедуре контроле путника који су ушли у транзитну зону на гејту са дестинације Абу Даби, уочено је да поступак спроводе полицајци Станице граничне полиције Београд и службеници Одсека за сузбијање прекограничног криминала, илегалних миграција и трговине људима ове Станице. Поступак се спроводи на тај начин што полицијски службеници врше увид у путне исправе-пасоше путника.

Према наводима службених лица, процена да ли су одређена лица нерегуларни мигранти врши се на основу спољних обележја, као и увидом у пасоше. Уколико постоје основи сумње да је у питању фалсификована путна исправа, лице се спроводи до полицијских просторија ради провере идентитета. Фалсификоване исправе се задржавају. У поступку утврђивања идентитета, врши се претрес пртљага и претрес личних ствари путника, укључујући увид у податке у мобилним телефонима. Према наводима службених лица, полиција најчешће у пртљагу налази праве путне исправе, с обзиром да су оне потребне лицима за идентификацију у земљама Европске уније, које су по правилу крајња дестинација нерегуларних миграната.

По наводима полицијских службеника, уколико представници државе која је крајња дестинација за странца, који не испуњава услове за улазак у исту, обавесте Станицу граничне полиције на Аеродрому „Никола Тесла“ да таквог странца пропусти, полицијски службеници истог пуштају да настави путовање до жељене дестинације. Према наводима саговорника НПМ, ово је био случај када су представници Швајцарске захтевали да Станица граничне полиције пусти породицу из Сирије чији чланови нису испуњавали услове за улазак у Швајцарску.

3. Комуникација и поучавање о правима

Комуникација са странцима се обавља усменим путем искључиво на енглеском језику. Разговор са малолетницима обављају искључиво службена лица која имају сертификат за рад са малолетним лицима. Странци се упознају са могућношћу да траже азил.

Уколико лице не разуме енглески језик, а дошао је у групи, онда се као преводилац ангажује лице из групе које говори енглески и језик странца о коме се прикупљају подаци. Станица граничне полиције на Аеродрому „Никола Тесла“ нема финансијских могућности за ангажовање преводилаца.

4. Поступање према странцу који не испуњава услове за улазак на територију Републике Србије

По наводима полицијских службеника, странци који не испуњавају услове за улазак у Републику Србију дужни су да се врате у државу из које су допутовали, односно да отпутују у неку другу државу за коју испуњавају услове за улазак. Сходно важећим стандардима, у већини случајева путници из „ризичних земаља“ су обавезни да приликом куповине авио карата купе и повратну карту. Уколико наведени путници немају повратну карту, враћају се о трошку авиопревозника преко ког су допутовали. Међутим, ако путник има важећу путну исправу и испуњава услове за улазак у неку другу државу, омогућује му се да купи карту до те државе и не буде враћен у земљу полазне дестинације.

Странци који не испуњавају услове за улазак, до поласка авиона који ће их вратити у земљу из које су дошли или којим ће наставити путовање у земљу за коју испуњавају услове за улазак, смештају се у посебну просторију Аеродрома (*описано детаљније у тачки 8.*). Лица у просторији бораве у просеку два до три дана, али има случајева да лица ту бораве и до седам дана. Лица код себе имају личне ствари (мобилни телефон, лични пртљаг и сл.). Обезбеђују им три obroка дневно о трошку авиопревозника којим су допутовали у Србију, као и основна средства за личну хигијену.

Странцима који бораве у просторији у великој мери је ограничена слобода кретања. Просторију могу напустити само уз пратњу службеника полиције, с тим да немају могућности да разумно време проводе на свежем ваздуху, чак и у случају дужег боравка у просторији. Према наводима, жене и деца који су смештени у просторији остварују већу слободу кретања, јер им се дозвољава да већи део дана проведу ван ове просторије.

Лица која су привремено смештена у просторији Аеродрома могу да користе телефон, који се налази у просторији. Уколико на захтев лица, дође представник амбасаде државе порекла да посети лице, омогућава се обављање разговора у некој од службених просторија.

Лекарски преглед се врши у случају да лице затражи лекарску помоћ. Здравствене услуге пружа Медицинска служба Аеродрома.

Према наводима службеника обезбеђења Аеродрома који дежура испред просторије, не води се евиденција о лицима која су тамо смештена. Такође, и припадници полиције су навели да не воде евиденцију о лицима која се смештају у просторију Аеродрома.

Став НПМ је да би СГП Београд на Аеродрому „Никола Тесла“ и Аеродром „Никола Тесла“ требало да предузму мере како би се успоставиле и водиле евиденције о лицима која се смештају у просторију Аеродрома, као и о свим битним догађајима, односно чињеницама релевантним за њихов боравак у просторији.

5. Поступање према странцу који је изјавио намеру за тражење азила

Странцима који не испуњавају услове за улазак, а затраже азил, Станица граничне полиције на Аеродрому „Никола Тесла“ издаје потврде о израженој намери за тражење азила. Такође, према речима полицијских службеника, уколико странац у разговору са њима изјави да страхује за своју безбедност и живот уколико буде враћен у државу полазне дестинације, и ако постоје оправдани разлози за тај страх, не враћа се у

земљу из које је дошао и издаје му се потврда о израженој намери за азил.

У 2012. години није издата ниједна потврда о израженој намери за азил, у 2013. години је издато 2 потврде, у 2014. години 19 потврда (држављани Авганистана - 10, Сирије - 7, Сомалије - 1 и Монголије - 1), док је закључно са даном посете у 2015. години издато 49 ових потврда (држављани Сирије - 24, Ирака - 12, Либана - 4, Еритреје - 3, Пакистана - 3, Туниса - 2 и Палестине - 1). Лице се упућује да оде у један од центара за азил (у који центар ће се лице упутити одређује Управа граничне полиције према слободним местима). Лица се не дактилоскопирају и не фотографишу, чак и када немају исправе подобне за доказивање идентитета, с обзиром да Станица граничне полиције на Аеродрому нема техничке могућности за наведене поступке.

УТВРЂЕНО

Станица граничне полиције Београд на Аеродрому „Никола Тесла“ не врши дактилоскопирање и фотографисање лица која изјаве намеру за тражење азила.

РАЗЛОЗИ

Провера идентитета лица врши се увидом у личну карту или другу јавну исправу са фотографијом.

Изузетно од става 1. овог члана, провера идентитета може бити извршена на основу изјаве лица чији је идентитет проверен.

Лицу без личне карте, по утврђивању идентитета и права на личну карту, издаће се лична карта у прописаном поступку.⁴

Утврђивање идентитета лица примениће се према лицу које нема код себе исправу из члана 43. став 1. овог закона или кад се сумња у веродостојност такве исправе.

Идентитет се утврђује коришћењем података из евиденција, применом метода и употребом средстава криминалистичке тактике и технике, медицинским или другим одговарајућим вештачењима.

У циљу утврђивања идентитета лица полиција је овлашћена да јавно објави фоторобот, цртеж, снимак или опис лица.

Кад идентитет није могуће утврдити на други начин, полиција је овлашћена да објави фотографију лица које о себи не може дати податке, односно фотографију непознатог леиша.⁵

Утврђивање идентитета лица врши се методима и средствима криминалистичке технике и тактике, применом медицинских и других одговарајућих поступака, и то:

- 1) провером података о статусу лица увидом у јавне исправе, матичне књиге рођених, венчаних и умрлих и у друге службене евиденције;
- 2) узимањем отисака папиларних линија и упоређивањем са постојећим отисцима;
- 3) фотографисањем и упоређивањем фотографије са ранијим фотографијама;
- 4) изјавом лица која могу извршити препознавање - непосредно или показивањем фотографија одеће, обуће и других предмета који могу послужити за утврђивање идентитета;
- 5) помоћу личног описа;
- 6) помоћу ДНК анализе;
- 7) другим расположивим методима, као што су графолошко вештачење, анализа гласа, зубна формула и друге.

Методи и поступци из става 1. тач. 2, 6. и 7. овог члана могу се примењивати приликом утврђивања идентитета лица за које постоје основи сумње да је извршило кривично дело или прекршај искључиво на основу пристанка овог лица. Полицијски службеник дужан је, пре давања пристанка на потпис, лицу које даје пристанак образложити разлоге примене овлашћења утврђивања идентитета.

Методи и поступци примењени приликом утврђивања идентитета лица, као и подаци о лицу које је утврдило идентитет лица, назначиће се у извештају о спроведеном поступку утврђивања идентитета лица.⁶

Страница затеченог на територији Републике Србије без исправа подобних за доказивање идентитета⁷, страница који је незаконито ушао на територију Републике Србије⁸, као и сваког другог странца који нема доказ да на територији Републике Србије борави законито⁹, полицијски службеници спровеиће до најближе полицијске станице, где ће одмах приступити провери, односно утврђивању његовог идентитета¹⁰, претрести га ради проналажења личних исправа и докумената, као и обавити проверу и уношење података у прописане евиденције.¹¹

ПРЕПОРУКА

⁴ Члан 43, Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005, 63/2009 - одлука УС и 92/2011).

⁵ Члан 44, Ibid.

⁶ Члан 10. Правилника о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 54/2006).

⁷ Путна исправа, лична карта за странца, посебна лична карта или друга јавна исправа која садржи фотографију.

⁸ Ван места или времена одређеног за прелазак државне границе; избегавањем граничне контроле; употребом туђе, неважеће, односно лажне путне или друге исправе; давањем неистинитих података граничној полицији; за време трајања заштитне мере удаљења странаца са територије Републике Србије, мере безбедности протеривања странаца из земље или мере отказа боравка.

⁹ Боравак без визе, одобрења боравка или другог законског основа.

¹⁰ Између осталог: фотографисање, узимање отисака прстију и других биометријских података.

¹¹ Тачка 1, Препорука Заштитника грађана од 10. фебруара 2014. године (број 75-6/14).

Станица граничне полиције Београд на Аеродрому „Никола Тесла“ ће дактилоскопирати и фотографисати све странце који изјаве намеру за тражење азила и податке ће уносити у одговарајућу евиденцију.

6. Удаљење странаца из Републике Србије преко Аеродрома

Са Аеродрома „Никола Тесла“ у 2014. години укупно 150 странаца је удаљено, односно напустило Републику Србију на основу решења о отказу боравка, а од почетка 2015. године 57 странаца.

Од укупног броја, један број странаца је преко Аеродрома самостално напустио Републику Србију на основу решења о отказу боравка, а остали су удаљени из Прихватилишта за странце. Лица из Прихватилишта спроводе полицијски службеници Прихватилишта до полицијских службеника Станице граничне полиције на Аеродрому, који их даље спроводе до авиона.

7. Упућивање у Прихватилиште за странце

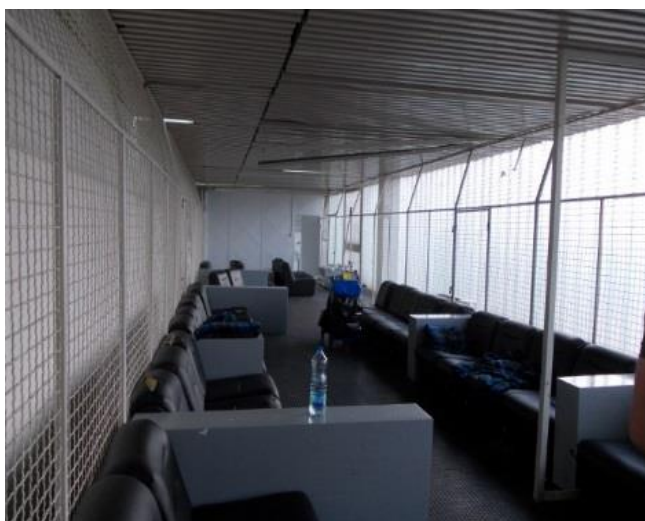
Ове године је само једно лице спроведено са Аеродрома у Прихватилиште за странце, које је преко Аеродрома покушало да из Србије оде у иностранство са фалсификованим пасошем. По дојави иностраних органа, полицијски службеници Станице граничне полиције на Аеродрому су открили да лице има фалсификован пасош, те су га спровели у Прихватилиште за странце.

8. Просторија Аеродрома за смештај странаца који не испуњавају услове за улазак

Просторија на Аеродрому, која служи за смештај странаца који не испуњавају услове за улазак, налази се на крају аеродромског терминала.

Просторија је површине око 80 м² и опремљена је са око 25 фотеља и неколико ћебади, али не постоје одговарајући услови за спавање (адекватан лежај или душек). Просторија има адекватан доток природног и вештачког осветљења. Вентилација је лоша. На крају просторије налази се купатило, које је у коректном стању, а хигијена је задовољавајућа. Вода за пиће је лицима доступна преко аутомата за воду који се налази у просторији. Не постоји простор за боравак лица на отвореном.

Службена лица представила су НПМ тиму нацрт новог терминала чија се градња планира. У оквиру новог терминала планирана је и наменска просторија (око 90 м²) за смештај странаца који не испуњавају услове за улазак.

УТВРЂЕНО

Просторија на Аеродрому „Никола Тесла“, у коју се смештају странци који не испуњавају услове за улазак, није примерена вишедневном боравку лица.

Не постоји могућност боравка лица на свежем ваздуху.

РАЗЛОЗИ

Објекти за задржавање на месту уласка су често били неодговарајући, поготово за дужи боравак. Делегације ЦПТ-а су се у више наврата сусретале са особама које су данима биле држане у провизорним условима у аеродромским фоајеима. Таквим особама би требало обезбедити одговарајуће могућности за спавање, омогућити приступ сопственом пртљагу и прикладно опремљеним тоалетима и погодностима за прање, те дозволити да свакодневно обављају физичку рекреацију на отвореном. Надаље, треба им обезбедити храну, те гарантовати медицинску негу, уколико је потребна.¹²

ПРЕПОРУКА

Аеродром „Никола Тесла“ ће обезбедити адекватну просторију за смештај странаца који не испуњавају услове за улазак, у складу са важећим стандардима, као и одговарајући простор за физичку рекреацију на отвореном.

9. Просторије за задржавање СГП Београд на Аеродрому „Никола Тесла“

У просторијама полицијске станице постоје две просторије за задржавање лица по основу Закона о полицији и Законика о кривичном поступку. Обе просторије су без прозора, односно дотока природне светлости, док је вештачко осветљење задовољавајуће. Просторије су под видео надзором и имају дугме аларма за позивање страже. У просторијама се налази дрвени лежај. У тренутку посете није било лица на задржавању, те у просторијама није било ћебади. Мокри чвор не постоји унутар просторија за задржавање, већ се задржана лица по потреби одводе у тоалет ког користе и припадници полиције. Пијаћа вода није непосредно доступна, већ је, по захтеву, полицијски службеници доносе са апарата. Према наводима полицијских службеника, у просторијама се лица задржавају углавном до 24 сата, а најдуже 48 сати.

Напред описане просторије НПМ је посетио 2014. године, о чему је сачињен детаљнији Извештај са препорукама (бр. 71-13/14 од 03. 4. 2014. године). СГП Београд је по упућеним препорукама поступила у остављеном року.

¹² Седми општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (1997) параграф 26.

